מזמור חג המולד

סיפור רפאים לחג המולד
מאת צ׳רלס דיקנס

תרגם: נעם בן זאב

הקדמה

בספרון רפאים קטן זה ביקשתי להעלות באוב את רוחה של דמות בלי שתקלקל לקוראיי את מצב הרוח ותביא אותם לכדי כעס - על עצמם, על זולתם, על מזג האוויר, או עליי. אני מאחל לקוראים שאותה רוח תרדוף בנעימות את מעונם, ושאף אחד לא ירצה לגרש אותה.

חברם ומשרתם הנאמן,
צ'.ד.

דצמבר, 1843

תוכן העניינים

בית ראשון

רוחו של מארלי

מארלי מת: בואו נתחיל בזה. לא היה בכך שום ספק. תעודת הקבורה שלו נחתמה בידי הכומר, הפקיד, הקברן וראשון המתאבלים. סקרוג' חתם עליה: ולסקרוג' היה מוניטין במרכז הסחר המלכותי ושמו שימש ערובה לכל מסמך שחתם. מארלי הזקן היה מת כמסמר של דלת, כמו שאומרים.

לידיעתכם - לא שיש לי מושג, מתוך ידע שאני עצמי רכשתי, מה כל כך מת דווקא במסמר של דלת. לכשעצמי, הייתי נוטה להחשיב דווקא מסמר של ארון מתים כחתיכת המתכת הכי מתה בעסקי הנפחות. אבל המומחיות של אבות אבותינו הייתה כידוע בהמצאת דימויים, ולא ארשה שידיי יחללו אותם - שמא סוף העולם יגיע! הרשו לי איפוא לומר שוב, ואף להדגיש, שמארלי היה מת - כמו מסמר של דלת.

האם סקרוג' ידע שמארלי מת? כמובן. ואיך יכול היה שלא? הם היו שותפים מי יודע כמה שנים. סקרוג' היה המוציא-לפועל היחיד שלו, האחראי היחיד לענייניו, היורש היחיד שלו, מקבל החזקה היחיד על נכסיו, החבר היחיד שלו – והיחיד שהתאבל עליו. ותהיו בטוחים שסקרוג׳ לא הרשה למאורע המצער לזעזעו עד כדי כך שישכח איזה איש עסקים ממולח הוא, אפילו בעיצומו של יום לוויה, וכך נתן ליום העצוב תוקף רשמי והפיק ממנו עסקה משתלמת לכל הדעות.

ציון הלוויה של מארלי מביא אותי לעניין שבו התחלתי. לא היה ספק במותו. חייבים להבין את זה, אחרת לא יהיה שום טעם לסיפור שאני עומד לספר. אם לא היינו משוכנעים לחלוטין שאביו של המלט, למשל, מת לפני תחילת המחזה, לא היה שום דבר מוזר בדמותו היוצאת לשוטט על חומות ארמונו בלילה סחוף רוחות – לא יותר מכל גבר אחר בגיל העמידה שהיה מחליט ברוב פזיזות להופיע אחרי רדת החשיכה במקום הפרוץ לרוח – נגיד בבית הקברות של כנסיית סנט פול, למשל – רק כדי להבהיל את הנפש השברירית של בנו.

סקרוג' לא מחק את שמו של מארלי הזקן מעל דלת בית העסק, וזה התנוסס שם גם שנים אחר כך: סקרוג' ומארלי. כך נודעה החברה, בשם סקרוג' ומארלי. אנשים שלא היו מצויים בתחום קראו לפעמים לסקרוג' סקרוג' ולפעמים מארלי, אבל הוא ענה בשני המקרים. מבחינתו זה היה אותו דבר.

אה! אבל איזו יד קפוצה הייתה לו בעסקים, לסקרוג'! איך הידק, לפת, מעך, מחץ וחנק החמדן הזה, החוטא הזקן! הוא היה קשה וחד כאבן צור שממנה שום פלדה לא הצליחה אף פעם להפיק אש נאה. הוא היה נחבא וחשאי, ומסתפק בעצמו, ובודד כצדפה בקונכייה.

צינה פנימית הקפיאה את פניו הזקנים, שיתקה מקור את האף המחודד שלו, קימטטה לו את הלחיים, הקשתה את צעדו, האדימה את עיניו והכחילה את שפתיו הדקות, ובגללה צרם דיבורו וקולו נתמלט בחורקנות מפיו. מקלעות של כפור פשטו בראשו, בגבותיו ובסנטרו המקורזל. הצינה תמיד רבצה עליו, באשר הלך. את משרדו הקפיא בימות שרב, ובחג המולד לא הפשיר אותו אפילו במעט.

הקור והחום שבחוץ אף פעם לא השפיעו על סקרוג'. שום חמימות לא הצליחה לחמם אותו, שום מזג אוויר חורפי לצננו. לא הייתה רוח שצבטה והציקה יותר ממנו, שלג שנפל נחוש יותר, גשם זלעפות שהיטיב ממנו לאטום אוזניו לתחנונים. מזג אוויר גרוע לא היה מסוגל לנצח אותו. הגשם הכי כבד, השלג, הברד, יכלו להתפאר רק ביתרון אחד עליו: לעתים קרובות הם שפעו ברוחב-לב, והוא לעולם לא.

איש מעולם לא פנה אליו ברחוב במאור פנים, "סקרוג' יקירי, מה שלומך? מתי תקפוץ לבקר אותי?" אף קבצן לא התחנן בפניו לנדבה, אף ילד לא שאל אותו מה השעה, אף איש או אישה, אפילו פעם אחת בחייו, לא ביקשו ממנו עזרה למצוא מקום כלשהו. נדמה שאפילו כלבי נחייה של עיוורים הכירו אותו, וכשראו אותו מתקרב משכו והסיטו את בעליהם למבואות בניינים או לפאתי חצרות, ואז היו מכשכשים בזנבותיהם כאומרים, "עדיף עין עיוורת על עין הרע, איש אפל!"

אבל מה איכפת היה לו, לסקרוג'! הלוא זה בדיוק מה שאהב. לפלס דרך בנתיבים ההומים של החיים תוך שהוא מתרה באהבת-אדם לבל תעז להתקרב אליו – זה לדידו היה מה שאנשים נוהגים לכנות ״תענוג״.

פעם – ודווקא בערב חג המולד, מכל הימים בשנה – ישב סקרוג' הזקן טרוד בבית העסק שלו. היה קר בחוץ, קודר, דוקרני. ערפל שרר בכול, ובאוזניו עלו קולות בני אדם בחצר, מתרוצצים אנה ואנה, חובטים ידיהם בחזה ובוטשים רגליהם באבני המדרכה כדי להתחמם. שעוני העיר צלצלו זה עתה שלוש אבל החושך כבר ירד – כל היום הזה היה חשוך – ואורם של נרות שדלקו בחלונות המשרדים השכנים היה כמריחות אדמדמות-זוהרות על פני אוויר חום שאפשר למששו באצבעות. הערפל פלש והתאבך מבעד לכל חרך וחור מנעול והיה כל כך סמיך עד שבתים ממול נראו כרוחות רפאים למרות קרבתם. למראה גוש-הענן העכור, הרובץ ואוטם הכול, אפשר היה לחשוב שאיתני הטבע בכבודם ובעצמם התגוררו שם בשכנות, חורשים רע.

דלת המשרד של סקרוג' הייתה פתוחה כדי שיוכל לפקוח עין על הפקיד שלו שישב בקיתון אחורי עגמומי, כעין כוך, והעתיק מכתבים. אש קטנטונת בערה אצל סקרוג', וזו של

הפקיד זעירה עוד יותר ונדמה שדלקה מגחל פחמים בודד. נבצר ממנו לחדש את המלאי כי ארגז הפחמים היה שמור בחדר של סקרוג', ומשסוף סוף העז להיכנס לשם ובידו יעה הכריז אדונו שעליו להסתלק / **שעליהם להיפרד**. הפקיד לבש איפוא סוודר לבן וניסה להתחמם ללהבה של נר – אבל כיוון שלא ניחן בדמיון מפותח נכשל במאמציו.

"חג מולד שמח, דוד! שאלוהים יברך אותך!" נשמע קול עליז. היה זה קול האחיין של סקרוג' שנחת בפתאומיות, בלי כל רמז מקדים לבואו.

"בהה!" אמר סקרוג', "איזה שטויות!"

הוא כל כך התחמם בצעידה מהירה בערפל ובכפור, אחיין זה של סקרוג׳, עד שלהט כולו. היו לו פנים אדמדמים ונאים, העיניים שלו ברקו והבל נשימה התאבך מפיו.

"חג המולד הוא שטויות?" אמר. "אתה לא באמת מתכוון לזה, נכון?"

"דווקא כן," אמר סקרוג'. "חג מולד שמח... מה מקנה לך את הזכות לשמוח, ההה? ואיזו סיבה יש לשמחה שלך? הרי אתה עני."

"בחייך," ענה האחיין בעליזות. "מה מקנה לך את הזכות להיות מדוכדך? ולמה אתה עגמומי וזעף? הרי אתה עשיר."

לסקרוג' לא הייתה תשובה טובה המוכנה לשליפה ולכן רק חזר על ה"בהה" והוסיף "איזה שטויות".

"אל תכעס, דוד" אמר האחיין.

"מה עוד אפשר לעשות כשחיים בעולם של מטומטמים? חג מולד שמח! די כבר עם החג שמח הזה! אתה מבין שבחג המולד צריך לשלם חשבונות כשאין כסף? שבחג המולד אתה מגלה שהזדקנת בשנה אבל שלא התעשרת אפילו בפרוטה, שהנהלת החשבונות שבה דיווחת על כל פריט לאורך שנים עשר חודשים משמשת בסוף נגדך? אם זה היה תלוי בי," הוסיף סקרוג' בזעף, "הייתי מצווה שיטגנו כל אידיוט שפולט מהפה 'חג מולד שמח' במיץ של עצמו ויקברו אותו כשיתד מעץ אשוח תקועה לו בלב!"

"[באמת,] דוד!" הפציר האחיין.

"[באמת,] אחיין!" החזיר הדוד בקשיחות, "תחגוג את חג המולד איך שאתה רוצה, ותניח לי לחגוג אותו בדרך שלי."

"לחגוג אותו," חזר אחריו האחיין. "אבל אתה לא חוגג."

"אז לעזוב אותו," אמר סקרוג'. "ושתצמח לך טובה גדולה ממנו! בטח כבר צמחה!"

״הרבה דברים עשו לי טוב, אפילו שלא הרווחתי מהם כסף, אני חייב לומר,״ ענה האחיין. ״וחג המולד אחד מהם. תמיד הרגשתי לקראת החג – חוץ מיראת כבוד בגלל הדת, אם בכלל <u>אפשר להפריד ביניהם</u> – שזאת תקופה טובה; תקופה מליאת חסד, חמלה, נדיבות,

נועם; היחידה בין כל מועדי השנה שבה גברים ונשים מוכנים פה אחד לפתוח בחופשיות את הלב ולהחשיב את בני האדם הפחותים מהם כחברים למסע אחד משותף, המסע אל הקבר, ולא כיצורים ממין וגזע אחר בדרכם למקומות אחרים. זאת הסיבה, דוד, שאף על פי שהחג אף פעם לא הכניס לי לכיס גרגיר כסף או זהב, אני מחשיב אותו כחג שהעניק לי טוב, ויעניק לי טוב בעתיד; ואני אומר, שאלוהים יברך אותו!״

הפקיד בכוך פרץ במחיאות כפיים לא רצוניות, וכשהבין פתאום את גודל הטעות התחיל לחטט באח וכיבה לנצח את הניצוץ השברירי שעוד נותר בה.

״עוד ציוץ אחד ממך,״ אמר סקרוג׳, ״ותחגוג את חג המולד שלך בפיטורין מהעבודה. אתה נואם מוכשר, סר,״ הוסיף, פונה לאחיינו. ״אני מתפלא שאתה עוד לא חבר פרלמנט.״

״אל תכעס, דוד. באמת! בוא, תסעד איתנו מחר.״

בסדר, הם ייפגשו, סקרוג׳ ענה, אבל רק אחרי – והוא המשיך וציטט ביטוי ידוע עד סופו – רק אחרי שיגיעו שניהם לעולם הבא.

״אבל למה?״ קרא אחיינו. ״למה?״

״למה התחתנת?״ ענה סקרוג׳ בשאלה.

״כי התאהבתי.״

״כי התאהבת!״ סקרוג׳ נהם, כאילו זה הדבר היחיד בעולם שמגוחך אפילו יותר מחג שמח. ״ערב טוב לך!״

״לא ולא, דוד, הרי לא באת לבקר אותי אפילו לפני שהתחתנתי. למה פתאום זה התירוץ שלך לא לבוא הפעם?״

״ערב טוב לך,״ אמר סקרוג׳.

״אני לא רוצה ממך כלום, לא מבקש כלום. למה שלא נוכל להיות חברים?״

״ערב טוב,״ אמר סקרוג׳.

״מאוד מצער אותי, מכל הלב, לראות אותך ככה, כה נוקשה. אף פעם לא רבנו, גם בזכותי. ועכשיו עשיתי צעד לקראתך, לכבוד חג המולד – ואשמור את מצב הרוח החגיגי שלי עד הסוף. אז חג מולד שמח, דוד!״

״ערב טוב לך,״ אמר סקרוג׳.

״ושנה טובה!״

״ערב טוב,״ אמר סקרוג׳.

האחיין יצא מהחדר בלי מילה של כעס, למרות הכול. הוא נעצר ליד השער החיצוני לברך בברכת החג את הפקיד; וזה, אף על פי שקפא מקור, הפגין חמימות גדולה יותר משל סקרוג׳ והחזיר ברכות בלבביות.

״עוד טיפוס,״ רטן סקרוג׳ למשמע דבריו, ״הפקיד הזה שלי, שמרוויח חמישה עשר שילינג לשבוע, בעל אישה ומשפחה, אומר חג מולד שמח. כדאי לי כבר לפרוש לבית משוגעים.״

אותו משוגע, שליווה את האחיין של סקרוג׳ החוצה, הכניס שני אנשים בדרכו פנימה. היו אלה ג׳נטלמנים שמנמנים שנראו נחמדים, ועתה הסירו את המגבעות ונעמדו במשרד של סקרוג׳, בידיהם פנקסים ומסמכים, וקדו קידה.

״סקרוג׳ ומארלי, אני משער?״ אמר אחד מהם, מעיין ברשימה. ״האם יש לי העונג לפנות למר סקרוג׳ או למר מארלי?״

״מר מארלי לא בין החיים כבר שבע שנים,״ סקרוג׳ ענה. ״הוא מת לפני שבע שנים, בדיוק בערב הזה.״

״אין לנו צל של ספק שנדיבותו מיוצגת נאמנה על ידי השותף שהשאיר אחריו,״ אמר הג׳נטלמן, מציג את מסמכיו.

אכן כך הייתה, כי הם היו שתי נפשות תאומות. לשמע המילה המבשרת רעות ״נדיבות״ נתכרכמו פניו של סקרוג׳. הוא נענע בראשו והחזיר את המסמכים.

״בתקופה חגיגית זאת של השנה, מר סקרוג׳,״ אמר האיש, נוטל עט, ״דרוש יותר מהרגיל שנתרום אי-אלו מוצרים לעניים ולחסרי-כול הסובלים סבל עצום בימינו אלה. אלפים רבים זקוקים למצרכים הכי בסיסיים, ממאות אלפים נשללת הרווחה המינימלית, סר.״

״מה, אין בתי כלא?״

״יש הרבה בתי כלא,״ ענה האיש והניח את עטו.

״ובתי המחסה של איגוד העובדים?״ דרש סקרוג׳, ״הם עוד קיימים?״

״כן, עדיין,״ ענה האיש, ״הלוואי שיכולתי לומר שלא.״

״וגלגל הדריכה, וחוק העניים – הם פועלים בכל הכוח, נכון?״ אמר סקרוג׳.

״שניהם במלוא התפוקה, אדוני.״

״אה! ואני כבר התחלתי לחשוש למשמע דבריך שמשהו קרה והביא לביטול פעילותם המבורכת,״ אמר סקרוג׳. ״אני כל כך שמח לשמוע!״

״לא נראה לנו שהם מעניקים להמונים אפילו מקצת מחדוות הנפש והגוף שדורשת הנצרות,״ ענה האיש, ״וכמה מאיתנו משתדלים לגייס כסף כדי לקנות לאנשים הדלים מעט בשר ומשקה, ואמצעים לחימום. בחרנו במועד הנוכחי כי במיוחד בו, יותר מכולם, מורגש המחסור בכל עוצמתו, במיוחד לעומת השפע שחוגג. כמה לרשום על שמך?״

״שום דבר!״ ענה סקרוג׳.

״אה, אתה רוצה לתרום בעילום שם?״

״אני רוצה שיעזבו אותי,״ אמר סקרוג׳. ״כיוון ששאלתם מה אני רוצה, ג׳נטלמנים נכבדים, זאת התשובה. אני את עצמי לא משמח בחג המולד, ובטח שאין לי כסף לשמח בטלנים. אני תומך במוסדות שהזכרתי קודם, הם עולים הרבה כסף, ומי שסובל ממחסור שיפנה אליהם.״

״רבים לא מסוגלים ללכת לשם, ורבים היו מעדיפים למות.״

״אם הם מעדיפים למות,״ אמר סקרוג׳, ״שימותו. כך תמנע התפוצצות האוכלוסין. חוץ מזה – סלחו לי – אני לא מכיר את הסיפור הזה.״

״אבל אולי תכיר,״ העיר האיש.

״זה לא העסק שלי,״ סקרוג׳ ענה. ״אדם צריך להבין בעסקיו שלו ולא להתערב באלה של אחרים. והעסקים שלי גוזלים ממני הרבה זמן, בלי הפסק. ערב טוב, רבותיי!״

כשהתחוור להם סופית שאין טעם להמשיך ולקדם את שליחותם, פרשו שני הג׳נטלמנים. סקרוג׳ המשיך לעבוד מתוך הערכה עצמית גוברת והולכת ועליצות שובבה, שלא כהרגלו.

בינתיים העמיק הערפל והחשיכה התעבתה, ואנשים אוחזי לפידים בוערים התרוצצו בכל עבר והציעו את שירותיהם כמובילי דרך לסוסי מרכבות. מגדל כנסייה עתיק, שפעמונו הנושן, הגס, תמיד הציץ בחשאי אל סקרוג' מבעד לחלון גותי בחומה, נמוג ונעלם עתה, וסימן בצלצוליו את השעות ורבעי השעות כמתוך העננים, הדהודיו מרטטים כאילו נקשו שיניו בראשו התקוע אי-שם במרומים. הקור התעצם. ברחוב הראשי, בפינת חצר, כמה פועלים שתיקנו צינורות גז הדליקו אש גדולה במיכל גחלים, וסביבה התגודדה חבורה נלהבת של גברים וילדים בבלויי סחבות, מחממים כפות ידיים וממצמצים נוכח המדורה. מים שנבעו מברז כיבוי שנעזב לנפשו קפאו באי-רצון והפכו לקרח עוין. זוהרן של חנויות, שבחלונות הראווה שלהן התפצפצו עצי אשוח ודומדמניות בחום מנורות, העלה סומק בלחיים חיוורות של העוברים ושבים. דוכני הלולנים והחנוונים הפכו לבמת בידור מזהירה: מי היה מאמין שתיאטרון רחוב מרהיב כמו זה מושתת על עקרונות יומיומיים ואפרוריים של עמידה על המקח! הוד מעלתו הלורד ראש העיר, במבצר מעונו האימתני, חילק פקודות לחמישים טבחים ומנהלי חצר איך לקיים כהלכה את מצוות חג המולד, כראוי בביתו של לורד; וחייט זעיר, שעליו הטיל אותו לורד קנס בן חמישה שילינגים ביום שני בשבוע בגלל שכרות ובריונות ברחובות, הכין לקראת החג תבשיל של נקניקיות ממולאות בעליית הגג, בעוד אשתו הגרומה ותינוקו יצאו לקנות את בשר הבקר.

עוד ועוד ערפל, וקר - יותר ויותר! קור חודר, פולשני, נשכני. אילו סנט דנסטן, הקדוש הטוב, היה רק צובט את אפו של השטן במעט-שבמעט מהקור במזג אוויר כמו זה – במקום

להשתמש בכלי הנשק הידועים שלו – היה השטן מסתער בבהילות לעשיית מעשים טובים ותשובה. איש צעיר בעל אף דל שכזה, שכורסם ונלעס בשיני הקור הטורפני כפי שנגרסות עצמות במלתעות כלבים, רכן אל חור המנעול בדלתו של סקרוג׳ וכיבד אותו במזמור חג המולד; אבל לשמע צלילי הפתיחה של:

״יברככם האלוה, הו אדונים עליזים

ולוואי שדבר לא יטרידכם!״

חטף סקרוג׳ את סרגלו בכזאת תנופה שהזמר נס על נפשו באימה, משאיר את חור המנעול לחסדי הערפל והכפור המתקשח.

לבסוף הגיעה שעת הסגירה של בית העסק. סקרוג׳ קם מכיסאו באי רצון, ובלי מלים אותת על הסגירה לפקיד בכוך – שמייד כיבה את הנר וחבש את כובעו.

״בטח תרצה מחר חופשה לכל היום, לא?״ אמר סקרוג׳.

״אם זה אפשרי, אדוני.״

״זה לא אפשרי,״ אמר סקרוג׳, ״וזה לא הוגן. ונניח שהייתי מנכה לך חצי כתר עבור זה, היית מרגיש מנוצל, נכון?״

הפקיד חייך ברפיון.

״והאם אני צודק,״ אמר סקרוג׳, ״שבכלל לא עולה בדעתך שאני מנוצל בעצמי כי אני משלם שכר של יום עבודה שלא עובדים בו?״

הפקיד הצביע על העובדה שיש רק יום אחד כזה בשנה.

״תרוץ עלוב של כייס שגונב מכיס חברו בכל עשרים וחמישה בדצמבר!״ אמר סקרוג׳, מכפתר את המעיל הכבד שלו עד לסנטר. ״אבל בסדר, צא לכל היום מחר. ותבוא לעבודה מוקדם יותר מחרתיים בבוקר.״

הפקיד הבטיח שיבוא, וסקרוג׳ יצא משם בנהימה. המשרד נסגר כהרף עין; והפקיד, שולי הסוודר הלבן שלו משתלשלים עד למטה ממותניו (לא היה לו מעיל כבד להתהדר בו), הלך לגלוש בקורנהיל בחברת כמה בחורים, עשרים פעם גלשו לכבוד חג המולד כשהוא האחרון בטור, ואחר כך טס הבייתה לקאמדן טאון, לשחק ב״פרה עיוורת״.

סקרוג׳ סעד ארוחת ערב עגמומית בפונדק העגמומי הרגיל שלו; ואחרי שקרא את כל העיתונים, והתענג על שארית הערב בחברת דו״חות הבנק, הלך הבייתה לישון. הוא גר בדירה שהייתה שייכת בעבר לשותפו המנוח. הדירה בחדריה הקודרים שכנה בקצה מגרש בבניין מזרה אימה וגדול, זר לסביבתו, שנדמה כאילו שיחק פעם, כשהיה בניין צעיר, במשחק מחבואים עם

בניינים אחרים, הסתתר - ושכח איך יוצאים מהמחבוא. עכשיו היה כבר זקן מאוד, ומאוד אפל, כי איש לא התגורר בו מלבד סקרוג׳, ודירותיו האחרות הושכרו כולן כמשרדים. המגרש היה כה חשוך שאפילו סקרוג׳, שהכיר בו כל אבן, הצטרך למשש ולגשש את דרכו. הערפל והכפור סגרו על הכניסה הנושנה, השחורה, עד שנדמה ששד מזג האוויר היה ישוב שם על המפתן, שקוע בהרהורים נוגים.

ושימו לב: לדלת הכניסה היה מתקן הקשה, וחובה לומר שלא היה בו משהו יוצא דופן חוץ מזה שהיה מאוד גדול. יש גם לומר שהוא היה גלוי לעיניו של סקרוג׳, שראה אותו מדי לילה ומדי בוקר לכל אורך התקופה שבה התגורר במקום הזה; ועוד יש לדעת שסקרוג׳ לא ניחן במה שניתן לכנות דמיון פורה יותר מכל תושבי לונדון האחרים, ביניהם אפילו – עד כמה שזה נשמע נועז לומר – חברי מועצת העיר וסוחריה. ובנוסף חובה לזכור שסקרוג׳ לא הקדיש ולו מחשבה אחת למארלי מאז הזכיר קצרות, אחרי הצהריים, את שותפו המת זה שבע שנים. ואם כך – ואני קורא בזאת לכל מי שמסוגל שיסביר לי – איך ייתכן שסקרוג׳, תוך כדי תחיבת המפתח למנעול הדלת, ראה באותו מקוש, שלא התחולל בו מעולם שינוי כלשהו, לא מתקן הקשה של דלת אלא את פניו של מארלי!

פניו של מארלי. הם לא נעלמו בצללים הכבדים, כמו כל עצם אחר במגרש, אלא טבלו באור מעורר חלחלה שזהר סביבם, כמו סרטן-ים מבאיש בחשכת מרתף. הם לא הביעו כעס או זעם אלא הסתכלו בסקרוג׳ כפי שהביט בו מארלי מאז ומתמיד, כשמשקפי-הרפאים שלו מוזחים מעלה על מצח-רפאים. השיער היה סתור באופן מוזר, כאילו ממשב רוח חמה; ואף על פי שהעיניים היו פעורות לרווחה הן לא זעו ולא נעו. כל זה, וחיוורון האפרוריות של הפנים, היה מבעית. אבל לא הבעת-הפנים היא שעוררה אימה אלא דבר מה אחר, משהו שמעבר לה, שלא נבע ממנה.

בעוד סקרוג׳ לוטש עיניים שב החיזיון והפך למקוש.

לומר שהוא לא נתקף פחד, או שזרימת הדם בעורקיו לא הושפעה מהחוויה הנוראה שכמוה לא הכיר מעודו, יהיה שקר. ובכל זאת אחז במפתח, אחרי שקודם ידו נרתעה ממנו, סובב אותו בהחלטיות, נכנס פנימה והדליק נר.

כן – הוא נעצר, בהיסוס רגעי, לפני שסגר את הדלת; וכן – הוא הביט מעברה השני בחשש, דרוך שמא יתבהל למראה הצמה של מארלי משתרבבת פנימה לאולם הכניסה. אבל לא היה שם כלום חוץ מברגים ואומים שהצמידו את מתקן ההקשה של הדלת למקומו, וסקרוג׳ פלט ״פו, פו!״ וטרק אותה בדפיקה.

הקול הדהד במרחבי הבית כמו רעם. נדמה שמכל חדר מעל, ומכל חבית במרתף של סוחר היין מתחת, נבעה והתגלגלה סדרת הדים משל עצמה. סקרוג׳ לא היה איש שנבהל מהדים. הוא נעל את הדלת, חצה את אולם הכניסה ועלה במדרגות: לאט, ותוך כדי טיפוס קטם את פתיל העששית שבידו.

כשרוצים לפעמים לתאר כמה רחבים הם גרמי מדרגות מהסוג העתיק והטוב, או כמה מחוררות הן הצעות חוק חדשות וגרועות של חברי פרלמנט, אומרים שאפשר לנהוג דרכן מרכבת לוויה רתומה לשישה סוסים. אבל במעלה מדרגות הבניין של סקרוג׳ באמת אפשר היה לנהוג מרכבה כזאת, ויותר מכך: אפילו להכניסה לשם לרוחב, כך שיצול הגלגלים מקביל לקיר, ופתח הכניסה נושק למעקה – ובקלי קלות, כה רחבות היו. ועוד היה נשאר מקום. כנראה בגלל זה נדמה לסקרוג׳ שהוא רואה לפניו מרכבת מתים כזאת ממש, נוסעת בעצמה בחשיכה. חצי תריסר פנסי רחוב לא הצליחו להאיר בתאורת הגז שלהם את הכניסה לבית, ובהתאם אתם יכולים לתאר לעצמכם כמה חשוך היה שם לאור עששית השמן שאחז בידו.

מעלה מעלה טיפס סקרוג׳ לדירתו, ולא היה לו איכפת בכלל מהחושך. חושך לא עולה כסף ולכן סקרוג׳ חיבב אותו. ובכל זאת, לפני שסגר את דלת הדירה הכבדה עבר בכל החדרים ובדק שהכול כשורה. זכר הפנים דירבן אותו לעשות זאת.

חדר האורחים, חדר השינה, החדר לאכסון רהיטים. כולם בסדר. אין אף אחד מתחת לשולחן, אף אחד מתחת לספה. אש קטנה בוערת באח, כף וקערה במקום; וסיר קטן של דייסה דלילה (סקרוג׳ היה מצונן) על הכיריים. אף אחד מתחת למיטה, איש לא נמצא בארון. ואף אחד לא מסתתר בתוך החלוק שהיה תלוי על קיר באופן מעורר חשד. חדר האכסון כרגיל. רשת האח העתיקה, נעליים ישנות, שני סלי דגים, כיור רחצה על שלוש רגליים, מחתת גחלים.

משנחה דעתו סגר את הדלת ונעל אותה, פעם ופעמיים שלא כהרגלו. כך, כשהוא בפנים ומוגן מהפתעות, הסיר את הצעיף, לבש חלוק, נעל נעלי בית וחבש מצנפת לילה, והתיישב מול האח לאכול את הדייסה.

האש הייתה מאוד קטנה, חסרת השפעה בלילה מר שכזה, והוא נאלץ לשבת סמוך אליה ולרכון לעומתה ממש כדי לחוש בחומו של קומץ גחלים כה זעום. הייתה זאת אח ישנה

נושנה: סוחר הולנדי כלשהו התקין אותה זמן רב לפני כן וריצף אותה אריחים הולנדים צבעוניים סביב ועליהם איורים מכתבי הקודש. היו שם קיינים והבלים, בנות פרעה ומלכות שבא; ושליחים מכונפים שריחפו מטה על פני עננים שנדמו למיטות פוך, ואברהמים, ובלשצארים, ושליחי-ישוע מפליגים הימה על צלוחיות. מאות דמויות יכלו ללכוד את תשומת ליבו, ואף על פי כן פניו של מארלי, מת זה שבע שנים, הם שהתנשאו כמו מטה אהרון מימי קדם ובלעו את כל היתר. אילו היו פני האריחים חלקים, בלי דמות, ואילו יכלו לצייר על עצמם תמונות משברי מחשבותיו הסתורות של סקרוג׳, היה העתק פניו של מארלי נטבע על פני כל אחד מהם.

״איזה שטויות!״ אמר סקרוג׳ והתחיל לפסוע סביב החדר.

אחרי כמה סיבובים שב והתיישב. משנשען לאחור על הכסא נתקל מבטו בפעמון שתלה שם, פעמון שיצא כבר משימוש, ושהיה מחובר בזמנו, מסיבה כלשהי שכבר נשכחה, לחדר בקומה העליונה. באיזה הלם נורא נתקף, ואיזו חרדה סתומה, מוזרה, אחזה בו, כשלנגד עיניו התחיל הפעמון להתנועע! תחילה קלות, כך שבקושי הפיק צליל, אבל בהדרגה התעצם עד שהרעים בצילצוליו, והפעמונים בכל רחבי הבית עונים לו.

כל זה נמשך חצי דקה, אולי דקה, אבל נדמה כשעה. הפעמונים פסקו מצלצולם ביחד, כשם שהחלו. ואז החלו לעלות קולות נקישה, מעומק הבניין למטה, כאילו מישהו גורר שלשלת כבדה מעל לחביות שבמרתף של סוחר היין. סקרוג׳ נזכר באותו רגע ששמע שרוחות רפאים בבתים רדופי שדים תוארו כגוררות שלשלאות.

דלת המרתף נפרצה בבת אחת ברעם, ואחר כך התחזק רעש הגרירה והתגבר. סקרוג' שמע אותו בדירות התחתונות, ואז עולה מעלה במדרגות, ואז מתקדם היישר לדלת דירתו.

"עוד שטויות," הוא אמר. "אני לא מוכן להאמין בזה!"

אבל פניו החליפו צבעים כשהרעש חדר מבעד לדלת הכבדה של דירתו ובלי להפסיק התייצב משהו נכחו, ממש מול עיניו. וכשנכנס, הלהבה הגוועת באח פרצה והתנשאה פתאום, כאילו קוראת, "אני מכירה אותו! זהו רוח הרפאים של מארלי!" ואז שקעה בחזרה.

אותם פנים. בדיוק אותם פנים. מארלי וזנב הצמה שלו, באפודה הרגילה, במכנסיים הצמודים ומגפיים. גדילי המגפיים היו זקופים וסמורים כמו הצמה, כמו שולי האפודה, כמו השיער שעל ראשו. שלשלת שגרר השתפלה לו מהמותניים – ארוכה וכרוכה סביבו כזנב – ועשויה (כפי שסקרוג' הבחין במבט מדוקדק) מקופות של מטבעות, מפתחות, מנעולים, פנקסי חשבונות, חוזים וכספות פלדה. גופו היה שקוף, וכשסקרוג' הביט מבעד לשולי האפודה יכול היה להבחין בשני הכפתורים שבגב המעיל שלו.

לעתים קרובות סקרוג' שמע שאומרים על מארלי שהוא אדם חסר לב, אבל אף פעם לא האמין בזה. עד עכשיו.

לא – האמת היא שהוא לא האמין בכך אפילו עכשיו. אף על פי שבחן את הרוח מכף רגל עד ראש, וראה אותו עומד מולו ממש; ואף על פי שחש בצינת המבט של העיניים הקרות כמוות, והבחין היטב במירקם האריג-תחבושת שהיה כרוך לו סביב הראש והסנטר ושאליו לא שם לב קודם; למרות כל זאת עדיין סירב להאמין ונלחם נגד החושים שלו.

"מה הולך פה!" אמר, חמוץ וקר כתמיד. "מה אתה רוצה ממני?"

"הרבה!" – אכן קולו של מארלי, בלי ספק.

"מי אתה?"

"שאל אותי מי הייתי."

"טוב, אז מי היית?" הרים סקרוג' את קולו. "אתה ממש קטנוני, יחסית לרוח." הוא רצה לומר "לכל הרוחות", אבל התחרט והחליף לביטוי שנראה לו הולם יותר.

"בחיים הייתי השותף שלך, ג'ייקוב מארלי."

"אתה רוצה – אתה מסוגל לשבת?" שאל סקרוג', מביט בו בשאלה. **/ בתהייה?**

"אני מסוגל."

"אז שב."

סקרוג' שאל כי לא ידע אם רוח רפאים שקוף עד כדי כך מסוגל להביא את עצמו למצב ישיבה על כיסא, וחשש שאם זה בלתי אפשרי יידרש הסבר מביך. אבל הרוח התיישב מול האח כאילו הורגל בכך מאז ומתמיד .

"אתה לא מאמין שאני קיים," קבע הרוח.

"נכון. אני לא מאמין," אמר סקרוג'.

"אילו עוד הוכחות תרצה מעבר לעדות החושים שלך?"

"אני לא יודע," אמר סקרוג'.

"למה אתה מפקפק בחושים?"

"כי כל דבר קטן עלול לשבש אותם," ענה סקרוג'. "מספיק קילקול קיבה קל והם כבר בוגדים בך. יכול להיות שאתה בכלל פיסת בשר בקר שלא עיכלתי, זיהום חרדל, פירור לחם, חתיכת תפוח אדמה לא מבושל. לי אתה נראה יותר גבינה מגווייה, מה שלא תהיה!"

סקרוג' לא היה בדחן, ובשום פנים לא נחה עליו רוח ליצנות. האמת היא שהוא ניסה להתחכם רק כדי להסיח את הדעת ולהשקיט את האימה, כי קולו של רוח-המת חדר לו ממש לעצמות.

לשבת כך, לנעוץ מבט בעיניים הקפואות, המזוגגות, ולשתוק אפילו לרגע – סקרוג' הרגיש שזה מוריד אותו שאולה. היה גם משהו נורא ואיום באש הגיהינום שיקדה בתוך-תוכו של הרוח: סקרוג' לא הרגיש אותה בעצמו, אבל היה ברור לו שהיא שם, כי על אף שרוח הרפאים ישב בלי תנועה השיער שלו, שולי האפודה, גדילי המגפיים – אלה רטטו כאילו נשבו עליהם אדי קיטור מכבשן לוהט.

"אתה רואה את קיסם השיניים הזה?" שאל סקרוג', שב ומתקיף כדי להימנע משתיקה, ומקווה שאפילו לשנייה אחת יוכל להסיט את המבט המאובן שנלטש לעומתו.

"כן, רואה," ענה הרוח.

"אבל אתה לא מסתכל עליו," אמר סקרוג'.

"ובכל זאת אני רואה אותו," אמר הרוח.

"טוב מאוד!", ענה סקרוג', "כל מה שאני צריך זה לבלוע אותו, ואז כל החיים בטח ירדפו אותי גדודים של שדים - וכולם פרי הדמיון שלי. איזה שטויות, אני אומר לך, שטויות!"

לשמע מלים אלה פרץ הרוח בצרחה נוראה וטילטל את השלשלת בכזה רעש מזוויע ומעורר חלחלה, שסקרוג' אחז בכסא בכל הכוח כדי לא להתעלף ולהתמוטט. וכמה איומה הייתה הבעתה שאחזה בו כשהשד הסיר את התחבושת מעל ראשו, כאילו בגלל החום, ובאותו רגע נשרה הלסת התחתונה שלו ונחתה לו על החזה!

סקרוג' נפל על ברכיו ופכר ידיים מול פניו.

"רחמים!" קרא. "הו צל-רפאים איום, למה אתה טורד את נפשי?"

"איש צר מוח!" ענה הרוח. "האם אתה מאמין עכשיו שאני קיים או לא?"

"כן, כן, מאמין, אני חייב להאמין. אבל למה משוטטים רוחות רפאים על פני האדמה? ולמה הם באים לפקוד דווקא אותי?"

"חובה על כל אחד," הרוח ענה, "לחלוק את הנפש הטמונה בו עם אחיו בני האדם, לשלוח אותה הרחק, לאורכה ולרוחבה של הארץ. ואם נמנע מנפשו של האדם לצאת למסע הזה בחייו, היא נידונה לעשות זאת אחרי מותו. נגזר עליה לשוטט בכל קצוות תבל – הו, אומלל שכמוני! – ורק להסתכל במה שאין בכוחה יותר לחלוק... הו, אילו הצליחה לחלוק זאת בחייה על פני האדמה, איזה אושר הייתה מביאה!״

ופעם נוספת הרים רוח-המת קול זעקה, טילטל את השלשלת ~~שלו~~ ופכר את צללי-ידיו.

"כולך אזוק וקשור," אמר סקרוג', כולו רועד. "למה?"

"אני נושא את השלשלת שהלחמתי בחיי," ענה הרוח. "חוליה אחר חוליה יצרתי אותה בעצמי, חלק אחר חלק. ליפפתי אותה סביבי בלי שהכריחו אותי, ומרצוני-שלי נשאתי את עולה. אתה בטוח שזה נשמע לך מוזר?"

סקרוג' נרעד יותר ויותר.

"האם אינך מרגיש," דחק הרוח, "את המשקל והגודל של העול המתפתל סביבך עכשיו? לפני שבעה ערבי-חג-המולד שנינו נשאנו אותו נטל, עב וכבד וארוך כמו זה שלי; אבל מאז אתה עוד המשכת לטפח אותו – וכמה כבדה עכשיו השלשלת שלך!״

סקרוג' הביט על הרצפה סביבו, מצפה למצוא עצמו מוקף במאה מטר של כבלי ברזל, אבל לא הבחין בדבר.

"ג'ייקוב," אמר בתחינה. "ג'ייקוב מארלי היקר והטוב, דבר איתי עוד. ונחם אותי, ג'ייקוב!"

"אין בפי נחמה," ענה הרוח. "עליה לבוא ממחוזות אחרים, אבנעזר סקרוג', ולהימסר מפי שליחים אחרים, לבני אדם אחרים. גם לא אוכל לספר לך כל מה שאני רוצה. רק מעט מותר לי לומר. אסור לי לנוח, אסור לי להישאר, אסור לי לשהות בשום מקום. בחיים, הנפש שלי אף פעם לא יצאה אל מעבר לבית העסק שלנו – אבוי לי! – ולא חצתה את הגבולות הצרים של מאורת החלפנות-כספים. מסעות מפרכים עדיין נכונו לי!"

תמיד כשסקרוג' שקע במחשבות הוא נהג לתחוב ידיים לכיסים. עכשיו, מהרהר בדברי הרוח, עשה זאת שוב – בעודו על הברכיים ובלי להרים את עיניו.

"זה בטח לוקח לך הרבה זמן, ג'ייקוב," סקרוג' העיר בטון דיבור ענייני אם כי מתוך שפלות רוח וכניעות.

"הרבה זמן!" חזר הרוח.

"שבע שנים מת," אמר סקרוג' בפליאה, "וכל הזמן נודד."

"כל הזמן," אמר הרוח. "בלי מנוחה, בלי שלווה. בייסורי מצפון שאין להם סוף."

"אתה נוסע במהירות?"

"על כנפי הרוח."

"נראה שגמאת מרחקים עצומים בשבע שנים," אמר סקרוג'.

למשמע דברים אלה פרץ הרוח בעוד צרחה, ורעש השלשלת החריד בכזאת עוצמה מבעיתה את דומיית-המוות הלילית, שלשומר הלילה הייתה זכות מלאה לתבוע אותו על הפרעה לשלום הציבור.

"הו! שבוי שכמוך, כבול, עקוד שלשלאות," זעק רוח הבלהות, "אין לך מושג שדורי-דורות של תלאות וטורח אינסופיים צריכים להפליג מהעולם הזה אל הנצח לפני שהטוב הטמון בהם יוכל לפרוח. אין לך מושג שהחיים עלי אדמות קצרים מדי ואדם העובד בטוב-לב את חלקת אלוהים הקטנה שלו, בכל מקום, לא יספיק להגשים במרוצתם את מלוא ייעודו. אין

לך מושג שאין בעולם חרטה המסוגלת לפצות על שעת כושר שהוחמצה! ולחשוב שאני עצמי חייתי כך, אני עצמי חייתי כך!"

"אבל תמיד היית איש עסקים טוב, ג'ייקוב," גימגם סקרוג', שעכשיו התחיל להבין שכל זה מיועד אליו.

"עסקים!" רעם הרוח, שוב פוכר ידיים. "האנושות הייתה העסק שלי. טובת הכלל הייתה העסק שלי. חסד, חמלה, רחמים, נדיבות – אלה, כל אלה היו העסקים שלי. המקח וממכר בבית המסחר לא היה אלא טיפה בים הכביר של עסקיי!"

הוא הרים את השלשלת והציג אותה, כאילו הייתה הגורם ליגון האבל שלו, שאין לו ניחומים, ושב והטיח אותה ברצפה.

"בעונה הנוכחית של השנה אני סובל הכי הרבה," אמר הרוח. "למה בהיותי בחיים צעדתי בעיניים מושפלות בינות לאחיי בני האדם, ומעולם לא הגבהתי מבט אל הכוכב המבורך שהוביל את שלושת החכמים למעון העניים? האם לא היו בתי עניים שאולי יכול היה אור הכוכב לכוון *אותי* אליהם?"

סקרוג' נתקף חלחלה נוכח שטף דבריו של הרוח והתחיל לרעוד כל-כולו.

"תקשיב לי טוב!" קרא הרוח. "זמני כמעט עבר."

"אקשיב, אקשיב," ענה סקרוג'. "אבל אל תקשה עליי. בלי מילים גבוהות ג'ייקוב, בבקשה!"

"איך קרה שהופעתי בפניך בדרך שתוכל לראות אותי, את זה אסור לי להסביר. הרבה פעמים כבר ישבתי לידך בעבר, בלתי נראה."

זה לא היה נעים במיוחד לשמוע. צמרמורת חלפה בגוו של סקרוג' והוא ניגב זיעה ממצחו.

"זהו חלק מהעונש שלי, ולא קל בכלל," המשיך הרוח. "באתי הלילה להודיע לך שעדיין בידך האפשרות להימלט מהגורל שפקד אותי. הזדמנות ותקווה שנולדו בזכותי, אבנעזר."

"תמיד היית חברי הטוב," אמר סקרוג'. "תודה לך!"

"שלושה רוחות רפאים ירדפו אותך," אמר הרוח.

פניו של סקרוג' נפלו כמעט כמו אלה של הרוח [קודם].

"זאת ההזדמנות, זאת התקווה שהתכוונת אליה?" שאל בקול כושל.

"אכן כן."

"אני – אני מעדיף שלא," אמר סקרוג'.

"בלי הביקורים שלהם," אמר הרוח, "לא תהיה לך תקווה להימנע מהדרך שבה הלכתי אני. צפה לרוח המת הראשון מחר, כשהשעון יצלצל אחת בלילה."

"אין אפשרות שכולם יבואו ביחד ג'ייקוב, וכך אגמור את זה אחת ולתמיד?"

"צפה לרוח הרפאים השני בלילה למחרת באותה שעה. השלישי יבוא בלילה שאחריו כשהד הצלצול השנים-עשר של חצות ייסוג. אותי אל תחפש שוב; ולמענך, ולטובתך: זכור טוב טוב מה קרה בפגישה בינינו!"

במלים אלה שב ונטל הרוח את התחבושת מעל השולחן וקשר אותה סביב ראשו, כמקודם. סקרוג' ידע שכך קורה בגלל קול הנקישה החד שהשמיעו השיניים כשהלסתות הוצמדו. רק עכשיו העז להרים שוב את עיניו וראה את אורחו העל-טבעי ניצב ניכחו, עומד זקוף והשלשלת כרוכה סביב זרועו.

רוח הרפאים צעד לאחור והתרחק ממנו, ועם כל צעד נפתח החלון במקצת. משהגיע אליו החלון היה פתוח לרווחה.

הרוח אותת באצבעו לסקרוג' ורמז לו להתקרב. כך עשה, וכששני צעדים בלבד הפרידו ביניהם הרים את ידו לאות אזהרה, שלא יתקרב יותר. סקרוג' נעצר.

זה לא היה מתוך ציות אלא מהפתעה ופחד, כי ברגע שהיד הורמה שם סקרוג' ליבו לקולות מעורפלים שנישאו באוויר. קולות סתומים של קינה וחרטה. יללות נהי ואשמה בלי פשר. הרוח, אחרי שהקשיב מעט, הצטרף למזמור היגון; ואז צף וריחף החוצה אל ליל האפלה הקודר.

סקרוג' מיהר לחלון, נואש, סקרן. הוא הציץ החוצה.

האוויר נמלא רוחות רפאים, עפות ותועות לכל עבר בחיפזון חסר מנוחה, ונאנחות ונאנקות במעופן. כל אחת מהן נשאה שלשלת, כמו רוחו של מארלי. כמה מהן (כנראה היו אנשי ממשל שהורשעו) היו כבולות זו לזו, ואף אחת לא חופשייה. הרבה היו מוכרות לסקרוג' מזמן שהיו בחיים. אחת במיוחד, רוח רפאים זקנה באפודה לבנה, אזוקה בקרסול לקופת ברזל מפלצתית, יבבה באופן מעורר רחמים כי לא יכלה לעזור לאישה מסכנה עם תינוק שעמדה למטה על מפתן הדלת. היה ברור שהרוחות אומללות כי הן לא מסוגלות, ולא יהיו מסוגלות לעולם, להתערב בין בני האדם ולעזור להם. יכולת זאת אבדה להן לנצח.

אם נמוגו יצורים אלה אל תוך הערפל, או שמא הערפל כיסה עליהם, סקרוג' לא ידע. אבל הם נעלמו וקולותיהם השתתקו והלילה חזר לקדמותו, כשם שהיה כשחזר הבייתה.

סקרוג' סגר את החלון ובדק את הדלת שדרכה נכנס רוח הרפאים. היא הייתה נעולה פעם ופעמיים, כפי שנעל אותה במו ידיו, והבריחים היו במקומם. הוא ניסה לפלוט "איזה שטויות!" אבל עצר בעצמו כבר בהברה הראשונה. צורך עז ירד עליו – אם בגלל סערת הרגשות שעבר, או העייפות מעמל היום, או ההצצה שלו אל העולם שמעבר, או השיחה

הנואשת עם רוח הרפאים, או השעה המאוחרת – כורח עז למצוא מנוחה ומרגוע. הוא נכנס מייד למיטה, בלי להתפשט, ובין רגע נרדם.

--

MW

Idea **3.** *archaic* **:** a visible representation of a conception (as an abstract perfection) or of a design **:** a replica of a pattern or archetype **:** a realized ideal

4a. *obsolete* **:** an image or picture recalled by memory

Even **d:** *archaic* **:** to be sure

Keep one's nose to the grindstone : to do hard, continuous work

Season **b:** the period normally characterized by a particular kind of weather <a long rainy *season*> <during the cold *season*> *sometimes* **:** inclement weather **:** a spell of damp or rainy weather

Stave **4a:** a set of verses (such as a stanza) <forms that deviate from the common epic measure, such as the Northern lyrical *staves* — W. P. Ker>

Dull **3** [. . .] **:** depressed in spirits **:** DISHEARTENED, LISTLESS, HOPELESS
<you must not fall back into any of your *dull* moods — William Black>
<*dull* apathy of despair — Oscar Wilde>